

1. BİLİM FELSEFESİ NEDİR?

Bilim felsefesinin anlamını açıklamak için konusunu, amacını ve yöntemini incelemek gerekir.

Bilim felsefesinin konusu, bilimin kendisidir.

Bilim felsefesinin amacı, konusu olan bilimin ne olduğunu araştırıp ortaya koymaktır.

Bilim felsefesinin yöntemi, bir yandan mantıksal çözümleme öbür yandan bilim tarihinin verilerinden yararlanmaktır.

Mantıkçı empirist¹ denilen bilim felsefecileri, tek yöntem olarak mantıksal çözümlemeyi kullanmış, bilimin tarihini göz ardı etmişlerdir. Bugünkü bilim felsefesinde yaygın olan tutuma uygun olarak, bu derste hem mantıksal çözümlemeyi hem de bilim tarihini göz önünde tutacağız.

Felsefe, varlık, anlam ve öz sorunlarının eleştirel bir yaklaşımla araştırılmasına ve varılan sonuçların sistemli bir biçimde ortaya konmasına yönelik yapılan düşünsel etkinlik olarak tanımlanabilir.

¹Deneyimsel, kuramsal nedenini aramadan, denemeyle kimi nicelikler arasında bağıntılar bulmaya ilişkin

Evrende “var olan” her şey felsefenin konuları arasında yer alır. Felsefe genelde varlık, ahlak, gerçek, bilgi, güzellik gibi konularla ilgilenmiştir. Bir varlık alanı olarak bilim de felsefenin konuları arasındadır.

Bilimi anlamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar vardır. Bunlardan biri **bilimin tarihsel gelişimini incelemektir ki bu Bilim Tarihi'nin alanıdır.**

Diğer bir yaklaşım **bilimin oluşum ve gelişiminde kişisel ve sosyal koşulların etkisini incelemektir bu da Psikoloji ve Sosyoloji'nin alanına girer.**

Bilimi anlamaya yönelik yaklaşımlardan bir diğeri ise bizim de bu ders-
teki bakış açımız olacak olan, **bilimi Mantık veya Felsefe açısından ele almaktır.** Bu pencereden bakıldığında bilimin hem bir süreç² hem de bir sonuç olduğu görülmektedir.

Bilimi, bir sonuç olarak ele aldığımızda, düzenli ve organize bilgiler bütünü olarak tanımlayabiliriz.

Bilgi: Önerme biçimindeki ifadelerdir.

Önerme: Doğru veya yanlış yargı bildiren cümle.

²Olayların ya da işlemlerin belli bir sonuca doğru gidişi

O halde bu açıdan bakarak **bilimi anlamaya çalışmak demek; önermeleri incelemek, eleştirmek ve çözümleme yapmak demek olur.**

Önermeleri oluşturan terim veya kavramları tanımlamak, bu kavramlar arasındaki ilişkileri belirlemek, önerme ve kavramları mantıksal bir ilişki düzeni içerisinde barındıran teorileri yapı ve işleyiş bakımından açıklığa kavuşturmak, bu yaklaşımın başlıca süreçleridir. Bu durumda **bilim felsefesini, “bilimin önermelerden oluşan yapısını çözümleme, eleştirme ve açıklığa kavuşturma çabası”** olarak görebiliriz.

Bilim bir süreç olarak ele aldığımızda ise, gözlem, deney, ölçme gibi birtakım eylemsel işlemler ile tümevarım, tümdengelim, kavram ve hipotez kurma gibi düşünsel işlemlerin içi içe geçmiş bir örgüsü olarak tanımlanabilir.

Öte yandan bir bilimsel süreçte yer alan işlemleri eylemsel ya da düşünsel diye ayrık iki kümede toplamak söz konusu değildir, zira **her bilimsel işlem aynı zamanda düşünseldir.** Dolayısıyla bilimsel süreçte yer alan işlemleri “daha çok eylemsel” veya “daha çok düşünsel” diye ayırmak daha doğru olur.

Bilim felsefesi, bilimsel süreci oluşturan eylemsel ve düşünsel işlemlerin yapılarını ve işleyişlerini analiz ederek bilimi anlamaya çalışır. Bu anlama çabası iki ayrı kol üzerinde yürür:

1. Olgu³ ve teori ilişkisi
2. Buluş ve doğrulama bağlamları⁴.

Bilimi mantık ve diğer düşünme biçimlerinden ayıran en önemli özelliği olgusal oluşudur. Doğrudan veya dolaylı olarak olgular ile ilişkili olmayan hiçbir önerme, varsayım veya teori bilimsel olma niteliği kazanamaz, olguların doğrulamadığı hiçbir önerme kabul edilemez.

Öte yandan olgular kendi başlarına bir şey ifade etmezler, ancak bir hipotezin veya teorinin ışığı altında bilimsel incelemeye konu olurlar.

Olgusal ve teorik genellemelerin ortaya atılması ile bunların temellendirilmesi işlemleri ayrı ayrı düşünsel süreçlere dayanır.

Bir hipotez veya teorinin temellendirilmesi kuralları belli mantıksal nitelikte bir işlemdir. Ancak olguları açıklayıcı güçte bir hipotez veya teorinin *ortaya atılması* bilinen hiçbir mantık kuralına dayanmayan psikolojik bir olgudur.

³Olmuş olan, gerçek olan, gerçekleşmiş olan

⁴Bir düşüncenin, bir yapının, bir öğretinin bölümleri arasındaki çelişmeye yer vermeyen bağlantı.

Bilim felsefesi, bilim ve bilimin öğrettikleri ile tutarlı bir dünya görüşü geliştirmek, bilimin sonuçlarına uygun bir davranış ve yaşam anlayışı ortaya atmak, bilim adamlarının dünya görüşleri, çalışmalarında dayandıkları kişisel varsayım ve değer yargıları ile ilgilenmez.

Bilim felsefesi, bilimin mantıksal çözümlenmeye elverişli yapı ve işleyişini açıklamaya çalışır.

“Bilim Felsefesi” ile “Bilimsel Felsefe”yi birbirine karıştırmamak gerekir.

Bilim felsefesi bilimin kavramsal yapı ve işleyişini aydınlatmaya çalışır; bilimsel felsefe ise bilimsel düşünüş biçimini felsefeye uygulamak ister.

Bilimsel felsefeyi savunanlara göre, *felsefe de bilimsel sistem kadar doğru, kesin ve sağlam bilgiye sahip olabilir.* Bu görüşü savunan düşünürlerden biri **Alman filozof Hans Reichenbach** (Hans Rayhınbah, 1891-1953)'dır. Ona göre *felsefe spekülasyonlardan arınarak, bilimsel sistemler gibi kesin, doğru ve genel sonuçlara ulaşabilir.*

Kullanılan Kaynaklar:

1) Bilim Felsefesi, Cemal Yıldırım.